

1985/86:62

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

Tisdagen den 21 januari

Kl. 15.00

*Kammarens samman-
träde torsdagen den 13
mars*

Om inkomstpolitiken

1 § Justerades protokollen för den 10 och 13 innevarande månad.

2 § Kammarens sammanträde torsdagen den 13 mars

Anf. 1 TALMANNEN:

Med ändring av den tidigare utdelade tidsplanen inställs det arbetsplenium som utsatts till torsdagen den 13 mars kl. 12.00. Frågestunden nämnda dag tar planenligt sin början kl. 15.00.

3 § Svar på interpellationerna 1985/86:66 och 78 om inkomstpolitiken

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ulf Adelson har frågat mig om regeringen avser att verka för att de principer som presenterades i den s.k. SAMAK-rapporten kommer att genomföras. Bengt Westerberg har frågat om regeringen avser att verka för att tankarna i samma rapport om en total samordning av lönebildning och ekonomisk politik förverkligas.

Bakgrunden är att SAMAK – som är en samarbetskommitté för de socialdemokratiska partierna och landsorganisationerna i Norden – 1983 tillsatte en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta förslag till lösningar på framför allt problemen med arbetslöshet och inflation. Arbetsgruppen leds av den danske folketingsmannen Svend Auken.

Arbetsgruppens utgångspunkt var enkel. I en rad industriländer har inflationstakten pressats ned påtagligt under 1980-talet. En avgörande faktor har varit att man drivit en hård åtstramningspolitik som höjt arbetslösheten mycket kraftigt. I den ekonomiska politik arbetarrörelsen i de nordiska länderna vill bedriva utgör full sysselsättning ett centralt mål. Med hänsyn till den internationella konkurrenssituationen måste detta mål nås vid en låg inhemsk pris- och kostnadsstegring.

I samtliga nordiska länder finns vid det här laget en gedigen erfarenhet av hur svårt det är att efter en lång period av hög inflation nå kostnads- och prisstabilitet i en ekonomi med högt kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning. God lönsamhet i näringslivet och stark efterfrågan på arbetskraft har visat sig ge betydande utrymme för en inflatorisk löneutveckling.

Eftersom arbetsgruppen avvisar det nyliberala alternativ som använts i en

rad länder – att låta marknadskrafterna via arbetslöshet pressa ner lönestegringen – diskuterar den i sin rapport möjligheten att nå samma resultat vid full sysselsättning genom en s. k. förhandlad inkomstpolitik. I detta begrepp ligger att lönerna inte skall tvångsvis regleras av staten genom lagstiftning utan bygga på frivilliga uppgörelser mellan arbetsmarknadens parter. Men för att löneuppgörelserna skall kunna stanna på en låg nominell nivå måste enligt arbetsgruppens mening regeringen medverka genom att göra vissa utfästelser om den ekonomiska politikens utformning, t. ex. beträffande skattepolitik, prispolitik och andra fördelningspolitiska åtgärder.

Men enbart centrala uppgörelser av detta slag räcker inte för att nå målet låg inflation vid full sysselsättning. I arbetsgruppens rapport betonas att både arbetsgivarnas och löntagarnas organisationer måste finna former för att dämpa löneglidning och inflationsdrivande påslag i de företagsvisa förhandlingarna och i stället nå fram till metoder för lönesättningen som bättre anknyter till produktivitetens utvecklingen i hela ekonomin.

Interpellanterna angriper arbetsgruppens förslag utifrån två slags argument. Det ena är att en förhandlad inkomstpolitik skulle leda till ett korporativistiskt samhälle, där parlamentet mer eller mindre berövades sitt inflytande över den ekonomiska politiken. Detta påstående saknar grund. Det finns ingenting i vår författning som hindrar regeringen att basera sina förslag till riksdagen på uppgörelser med intresseorganisationer eller andra grupper i vårt samhälle. Detta sker i själva verket i stor utsträckning på en rad områden – och har under lång tid tillämpats av både socialdemokratiska och borgerliga regeringar. Den klaraste parallellen är jordbrukets prissättning och de statliga löneförhandlingarna. I många andra fall har riksdagen presenterats resultat av förhandlingsuppgörelser i statliga utredningar eller i andra fora.

Men det är lika klart att ingenting hindrar riksdagen att underkänna sådana uppgörelser, om riksdagsmajoriteten inte kan acceptera deras sakliga innehåll. Vad det handlar om är parlamentarismens grundprincip – att regeringen har riksdagsmajoritetens förtroende.

Jag vill tillägga att en förhandlad inkomstpolitik av i stort sett samma slag som arbetsgruppen föreslår en längre tid tillämpats i Finland, Österrike och Australien. Såvitt jag vet är det ingen som hävdar att dessa länder inte längre tillhör kretsen av parlamentariska demokratier.

Jag vill dessutom tillägga att såväl folkpartiet som moderaterna i andra sammanhang sällan försummar att framhålla att politiska beslut, inte minst inom skattepolitiken, spelar en avgörande roll för möjligheterna att nå låga nominella lönestegringar.

Det andra argumentet är att inkomstpolitik inte fungerar. Det är riktigt att statlig inkomstpolitik, dvs. via lagstiftning framtvingad löneåterhållsamhet, i de flesta fall misslyckats, åtminstone efter en tid. Dock finns ett fall av statlig, tvingande inkomstpolitik, som i nyliberala kretsar i Sverige för närvarande hyllas som framgångsrik, nämligen inkomstpolitiken i Danmark. Detta är emellertid en politik som jag själv skarpt ogillar.

Däremot är det enligt min mening fortfarande obevisat att en *förhandlad* inkomstpolitik inte skulle kunna leda till att det går att förena full sysselsättning med låg inflation. I varje fall går det att hitta exempel på att en

förhandlad inkomstpolitik gett sådana resultat. De länder jag tidigare nämnde – Finland, Österrike och Australien – kan således redovisa en utveckling av ekonomisk tillväxt, sysselsättning och inflation som jämfört med flertalet industriländer är positiv.

Det jag här redovisat är innehållet i den nordiska arbetsgruppens rapport till SAMAK. SAMAK har vid ett sammanträde i Köpenhamn den 15–16 januari anslutit sig till huvudprinciperna i rapporten och rekommenderat att den blir föremål för en fortsatt debatt.

Den svenska regeringens inställning är att en oundgänglig förutsättning för att en förhandlad inkomstpolitik skall kunna tillämpas är att arbetsmarknadens parter frivilligt sluter upp kring en sådan politik. Någon sådan allmän uppslutning finns inte i dag. Regeringens uppfattning är därför att debatten kring våra stabiliseringspolitiska problem får fortsätta och olika alternativ ställas mot varandra innan ställning kan tas till om en förhandlad inkomstpolitik kan prövas i vårt land.

Anf. 3 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret.

Beklagligtvis känner Kjell-Olof Feldt sympati för SAMAK:s modell för en förhandlad inkomstpolitik. Jag beklagar det, för den här rapporten är en modell för ett helt nytt system, där beslut av riksdagen och beslut av marknaden skall ersättas av förhandlingslösningar.

Det är en korporativistisk samhällsordning – och det erkänns i rapporten. Det står där: "Man tar de facto ytterligare ett steg mot en förhandlingsekonomi." Modellen bär alla sådana kännetecken. Det är ett centraliserat system, där allt, från löner, räntor, barnbidrag, bostadsbidrag och pensioner till aktieutdelningar, skall förhandlas mellan regeringen och parterna.

Finansministern försöker tona ner SAMAK genom att jämföra med förhandlingsuppgörelser i t. ex. en statlig utredning, men det är ju inte alls jämförbart. Det är ju en oerhörd skillnad mellan en enstaka förhandlingsuppgörelse och ett institutionaliserat system, där allt som styr människors levnadsstandard i princip skall förhandlas fram. Även om lokal löneglidning och framtida lönerelationer skall det kunna förhandlas enligt rapporten, och detta är frågor som är avgörande för ekonomins vitalitet. Det krävs ingen större fantasi för att tänka sig vilken kontroll- och planeringsapparat som skulle behövas.

Detta är också ett politiserat system. Arbetsmarknadens parter blir en del av den politiska makten. Ansvarsfördelningen blir oklar. Facket blir inte längre medlemmarnas företrädare gentemot politikerna utan i lika hög grad motsatsen.

Väljare och fackföreningsmedlemmar får då svårare att utkräva ansvar av sina valda ombud. Hur skall de kunna göra det när endast den som deltar i förhandlingarna vet vem som bär ansvaret? Viktiga beslut – om skatte- och bidragssystem – blir då en teknikalitet för de mest slutna rummen i arbetarrörelsen.

Systemet blir så omfattande, säger man i rapporten, att det förutsätter en socialdemokratisk regering. Då ställs frågan på sin spets. Kan en ordning som förutsätter att samma parti för evigt sitter i regeringen verkligen förenas med

demokrati? Den frågan måste finansministern klara ut inför riksdagen.

De stora förlorarna är de vanliga människorna. Ett av våra huvudbudskap är att vanliga människor skall kunna leva på sin lön. Det blir allt färre förunnat i SAMAK-samhället. Där skall man försöka finna den blandning av skatter, löner och bidrag som de socialdemokratiska politikerna och organisationerna föredrar.

Resultatet kommer att bli lägre löner, men det blir mer skatter och mer bidrag. Vi har lärt oss det -- av Hagaförhandlingarna, skatteuppgörelsen och Rosenbadssamtalen. Färre kommer att kunna leva på sin lön.

Före avtalsrörelsen kritiserade vi regeringen för att söka sopa problem under mattan och bordlägga så mycket som möjligt till efter valet. Vi sade att det viktiga är det envetna och långsiktiga arbetet, där besparingar, avregleringar och skattesänkningar följs åt, och att regeringen i god tid skall lägga en grund för en lönerörelse där man kan kombinera låg inflation med utrymme för reallöneökningarna. Parterna, sade vi, förhandlar i frihet men under ansvar även för jobben.

Alternativet är en regleringsekonomi, och det är det vi ser: När inte skattesänkningar, tillväxt och lägre offentliga utgifter skapar något utrymme för reallöneökningar, då kommer de politiska inhoppna, regleringarna och kanske till sist den statliga inkomstpolitiken. Det systemet skapar sin egen onda cirkel, där en reglering ständigt kräver en annan.

Björn Rosengren har sagt att SAMAK-rapporten inte är något annat än statlig inkomstpolitik. Och notan för regeringens sätt att sköta fjolårets avtalsrörelse före valet skall alltså nu betalas med hotet om en statlig inkomstpolitik i år.

Jag får, herr talman, säga att det är svårt att se några fördelar med detta system. Förhandlingsekonomens syfte skulle vara att få låga löneavtal och bringa ned vår inflation i nivå med den som gäller i Förenta Staterna, Västtyskland, Japan och andra viktiga konkurrentländer. Men alla de länderna har nått sina framgångar med motsatt politik, genom att sänka skatterna, ha en stram utgifts- och finanspolitik och klara spelregler.

Herr talman! Nu befinner vi oss mitt i en ny avtalsrörelse, utan att regeringen har lagt den grund som vi envetet framhållit att man bör lägga, nämligen skattesänkningar, en stram utgiftspolitik och frihet under ansvar för parterna.

Då är frågan: Tror verkligen Kjell-Olof Feldt på fullaste allvar att han underlättar avtalsrörelsen genom att samtidigt smida planer om ett system, där man realiter avskaffar den fria förhandlingsrätten? Och tror Kjell-Olof Feldt att det finns några förutsättningar för honom att försöka driva igenom detta utan en uppsplitande politisk strid i Sverige?

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag får först tacka finansministern för svaret på min interpellation. Jag uppfattar det så, att regeringen faktiskt avser att verka för att SAMAK:s tankar om en total samordning av lönebildning och ekonomisk politik förverkligas. Visserligen finns det i svaret vissa förbehåll, men jag förutsätter att finansministerns önskan är att kunna undanröja dessa förbehåll. Detta gör det viktigt att granska den verklighetsuppfattning, de

värderingar och de förslag som författarna till SAMAK-rapporten, däribland Kjell-Olof Feldt själv, för fram.

Den föreslagna s. k. förhandlade inkomstpolitiken kan sägas bestå av tre element. Det är dels en löneförhandlingsmodell, dels en prispolitik och dels en investeringspolitik.

Den nya löneförhandlingsmodellen innebär att staten tar plats vid förhandlingsbordet tillsammans med arbetsmarknadens parter och att man där gör upp om allting som påverkar inkomsterna.

När vi varnar för de korporativa tendenserna i denna modell slår Kjell-Olof Feldt ifrån sig. Modellen förekommer redan, säger han. Kjell-Olof Feldt pekar sedan på jordbruksuppställningarna som ett exempel. Jag kan hålla med om att jordbruksuppställningarna är ett exempel på korporativa tendenser i det svenska samhället. Däremot är jag inte beredd att hålla med om att de bör tjäna som en förebild för hur det bör fungera också på andra områden. I stället för att på andra områden kopiera jordbrukspolitiken bör vi försöka minska regleringarna på jordbruksområdet.

Exemplet är dock intressant också från annan utgångspunkt. Kjell-Olof Feldt vet naturligtvis att riksdagens inflytande över jordbruksuppställningarna i praktiken är obefintligt. På något undantag när förekommer det inte ens att partier eller enskilda riksdagsledamöter väcker motioner med anledning av jordbruksuppställningarna. Om nu riksdagens inflytande över den ekonomiska politiken, skatter, sociala reformer och annat som räknas upp i SAMAK-rapporten skall minskas så till den grad som har skett på det jordbrukspolitiska området, är demokratin verkligen hotad.

SAMAK-modellen har också två andra inslag, ett prispolitiskt och ett investeringspolitiskt. I båda dessa fall förordas mer av centralisering och politiskt inflytande.

Författarna vill ha en utvidgad priskontroll för att, som det heter, kunna stoppa företagens prishöjningspolitik. Kjell-Olof Feldt och kompani har en verklighetsbild som är mycket intressant. Företagarna kan ganska fritt sätta priserna, hävdar man. Det beror på att konsumenterna inte kan överblicka alla de varor och tjänster som bjuds ut på marknaden. Konsumenterna är inte heller särskilt priskänsliga, utan betalar snällt de priser som företagarna sätter. Det är säkert inte många företagare eller konsumenter som känner igen sig i den verklighetsbild som tecknas i SAMAK-rapporten. Men för SAMAK-gruppen blir den naturliga slutsatsen av denna analys att de självsvaldiga företagarna måste hållas i hampan genom priskontroll. Denna kontroll måste bli detaljerad, men det underlättas, som det heter, av den nya informationsteknologin.

Nu är det inte bara priser som skall kontrolleras, utan också investeringar. Om igen är det företagens beteende som föranleder förslag om ökad centralisering och styrning. Företagarna sitter, som det sägs, på investeringsbesluten och kan utöva utpressning genom att kräva höga vinster och andra gynnsamma förhållanden för att investera. Den vinstnivå som företagarna kräver för att investera ligger – för att fortsätta att återge vad som skrivs i rapporten – högre än den som löntagarna med jämnmot kan acceptera. För att lösa detta problem behövs det, säger man, löntagarfonder. Men löntagarfonder räcker inte. Nu krävs det ytterligare obligatoriska fondering-

ar till politiskt styrda organ med visst inflytande över investeringsbesluten.

En av dessa nya organs viktigaste uppgifter skall enligt rapporten vara att förhindra att en förbättrad konkurrenskraft genom återhållsamma lönekrav i en god konjunktur leder till en expansion inom sådana näringar som kan förutses komma i svårigheter i nästa nedgångsfas.

Planerings- och centraliseringstänkandet frodas verkligen i SAMAK-rapporten. Därför är det illavarslande att Kjell-Olof Feldt och regeringen kommer att fortsätta att driva de tankegångar som finns i rapporten.

Mot denna bakgrund måste jag, herr talman, ställa tre kompletterande frågor till finansministern:

För det första: Anser finansministern verkligen att den beskrivning av hur prisbildningen går till som görs i SAMAK-rapporten är riktig? Har företagarna frihet att sätta de priser de vill, och är konsumenterna oförmögna att välja bland de varor och tjänster som bjuds ut på marknaden?

För det andra: Är det finansministerns uppfattning att företagen i dag ställer för höga avkastningskrav på investeringar? Om svaret på den frågan är ja, undrar jag: Är det meningen att löntagarfonderna och de nya, politiskt styrda organ som aviseras i rapporten skall ställa lägre avkastningskrav än vad företagare normalt gör i dag?

För det tredje och till sist: Menar finansministern på fullt allvar att den reglerings- och förhandlingsmodell som tillämpas på jordbruksområdet i framtiden skall tillämpas på fler områden, t. ex. när det gäller löneavtalen?

Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Facket har ofta anklagats för att vilja ta över beslutanderätten från demokratiska organ och demokratiskt valda politiker. När det funnits någon grund för den sortens anklagelse, har man med rätta talat om korporativism.

Nu diskuterar vi ett av politiker och fackliga företrädare gemensamt förslag, som innebär att man genom förhandling skulle binda upp besluten i förväg, i varje fall besluten här i riksdagen. Den modell som presenterats har enligt min uppfattning klara drag av korporativism. Den är dessutom farligare i sak än en del andra förslag som har förekommit, eftersom den politiska makten och den fackliga makten, så långt den representeras av socialdemokrater i Norden, på detta förberedande stadium har slagit sig samman och redovisat en gemensam uppfattning.

Många kommer säkert ihåg hur debatten fördes 1980, när vi hade konflikt på arbetsmarknaden. Professor Walter Korpi, som såvitt jag förstår är socialdemokrat, drev tesen att den svenska modellen med arbetsfred och social välfärd har som förutsättning en stabil socialdemokratisk regering i samarbete med en stark fackföreningsrörelse. Korpi summerade sitt resonemang på följande sätt:

Det svenska folket står vid ett val. Om vi inte vill återskapa de politiska förutsättningarna för den svenska modellen lär vi därför få vänja oss vid att leva med återkommande stora konflikter på arbetsmarknaden.

Det handlade egentligen om en inbjudan att välja mellan parlamentarisk demokrati och socialdemokrati, dvs. det som Kjell-Olof Feldt avvisade i sitt interpellationssvar.

Så fick vi strejken förra året – jag vet inte om professor Korpi har kommenterat den – och som av en händelse har en artikel influerat i dagens nummer av Svenska Dagbladet, där samme Korpi framför följande:

”Gruppegöism är en realitet, men också något som organisationerna tvingas till om de inom rådande förhandlingsramar inte kan erbjudas ett bättre alternativ. Det är för alla parter olyckligt om man försöker lösa problemet genom att försvaga eller klavbinda organisationerna. Lösningen måste i stället vara att vi försöker skapa en förhandlingsram som gör det möjligt för organisationerna att för sina medlemmars bästa övervinna sin egoism.”

Avgörande är naturligtvis vad som här menas med ordet ”förhandlingsram”.

Jag vill med de uttalanden jag åberopat och genom att återkalla i minnet hur diskussionerna tidigare har förts betona att det inte är alldeles självklart att det som nu föreslås inte står i motsatsförhållande till den parlamentariska demokratin. Tankar i samma riktning har alltså framförts från olika håll och av olika personer.

Alla fackliga organisationer är nu inte så begeistrade över förslaget om en förhandlad inkomstpolitik. Det gäller inte minst sådana personer som representerar förhandlingskarteller med rötter inom TCO och SACO-SR. Jag vill påminna om det uttalande som gjordes i somras, där man framhöll att partsförhållandena på den svenska arbetsmarknaden sedan länge bygger på bl. a. följande grundläggande principer:

”Likaberättigade och obundna parter möts i fria förhandlingar.”

”Klara gränser mellan de förhandlande parternas ansvar och det politiska ansvaret för den ekonomiska politiken.”

Detta framhöll TCO, TCO-S, KTK och PTK i ett uttalande den 13 april 1984 efter de då aktuella regeringsöverläggningarna. Man tillade: ”Utvecklingen därefter ger anledning till att ytterligare understryka denna inställning.”

Det förslag som har lagts fram innebär enligt min mening både att det är fel fråga som nu aktualiserats på det här området och att det är fel tidpunkt. Jag vill direkt å centerpartiets vägnar ta avstånd från den här sortens inkomstpolitik. Det finns helt enkelt inte utrymme för en sådan i den svenska demokratin. Detta måste sägas väldigt klart och tydligt, för om det inte är så skall man kanske tolka löntagarfonder och förnyelsefonder som ett första steg på vägen mot en förhandlad inkomstpolitik. I båda fallen gäller det ju för parterna att uppträda samhällsekonomiskt ansvarsfullt, när man nu fått dessa fonder och målsättningar spikats, vilka dock inte höll som bekant. Är det därför som finansministern sätter sin person i pant för en förhandlad inkomstpolitik – nu också med ett visst reserverat stöd från hela regeringen?

Organisationerna skulle alltså enligt Feldts mening bindas upp hårdare än i de tidigare försöken. Hur många måste då vara med? Kan man över huvud taget göra undantag för någon? Om detta system skall fungera är det väl självklart att det måste vara en helhetsuppbyggnad, där alla fria organisationer är med och fördelar välfärden i det svenska samhället. Det skulle betyda att vinster och deras disposition måste fogas in för storföretag och även för småföretag. Det är självklart att jordbrukare skulle vara med liksom att man

skulle inkorporera prisregleringssystemet för jordbruket i detta sammanhang och avstämna helheten. I annat fall – det visar erfarenheterna från andra länder – kan ett sådant här system inte fungera utan att någon känner att han har kommit i kläm.

Anf. 6 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att tycka att den här debatten följer väl upptrampade spår. När den svenska borgerligheten är som mest splittrad och kraftlös kastar den sig över arbetarrörelsen med att hävda att den är ett hot mot demokratin. Det har upprepats så många gånger under de senaste 30–40 åren att det knappast är överraskande att man den här gången finner det sina krafter värt att i Sveriges riksdag ta upp en rapport skriven av fyra partier och fyra fackföreningsrörelser i Norden. Socialdemokratin i Norden är alltså, om vi utvidgar angreppsmålet, ett hot mot den nordiska demokratin. Detta uppnår man genom att som Ulf Adelsohn säga: Förhandlingsekonomi är detsamma som ett korporativistiskt samhälle.

Det vore bra om man någon gång använde litet större precision när man anklagar svensk, och för den delen i det här fallet också nordisk, socialdemokrati för att vilja avskaffa parlamentarismen. Med korporativism menas att parlamentet inte längre har något inflytande över besluten, att parlamentet har avlägsnats från sin funktion och ersatts med något slags yrkesföreningar eller fackliga organisationer osv. såsom nazismen och fascismen ville göra.

Jag vill fråga Ulf Adelsohn: Anser Ulf Adelsohn att de socialdemokratiska partierna i Norden är antingen nazistiska eller fascistiska? Om orden skall ha någon innebörd, bör han använda dem med litet större klarhet.

Vi är alla medvetna om att i det samhälle vi lever i ingår partierna olika slag av överenskommelser med grupper och intresseorganisationer som står dem nära eller fjärran. Det har inte någonsin funnits en regering i Sverige som inte fått överlägga med grupper i samhället, företrädare för olika intressen. Man har försökt jämka mellan dessa intressen och uppnå något resultat som regeringen tyckt vara någorlunda förnuftigt. Det har man sedan gått till riksdagen med för att se om riksdagen anser detsamma. I de förslag vi har lagt fram kvarstår riksdagens suveränitet. Skulle riksdagen finna att det som regeringen föreslår på skatteområdet eller på andra områden inte stämmer överens med uppfattningarna i Sveriges riksdag avslår man förslaget, och regeringen får upptäcka att det inte gick att föra tankarna vidare till riksdagen.

Jag kan inte förstå att ett system – vilket land det nu än gäller – som bygger på denna enkla förutsättning skulle betyda någonting annat än parlamentarisk demokrati. Jag har inte riktigt fått klart för mig var herrar Westerberg och Johansson står. Jag undrar därför om ni går lika långt som Ulf Adelsohn och således hävdar att parlamentarismen är satt ur spel om Sveriges regering presenterar en överenskommelse för riksdagen som man faktiskt träffat med en annan part. Möjligen kan Olof Johansson behöva ta till vara synpunkterna på jordbrukspolitiken. Om det är så, att i varje fall jordbrukspolitiken har förvandlat Sverige till ett jordbrukskorporativt samhälle, bör han antingen protestera eller instämma. Jag tror dock inte att någon svensk upplever att det förhåller sig på det sättet. Alla inser att det behövs någon form av

förankring när det gäller regeringens ställningstaganden. Men sedan är det ju riksdagen som avgör om den har förtroende för den sittande regeringen.

Om man nu vill att debatten skall drivas på det här viset, tycker jag att det är tråkigt om man helt bortser från den verklighet som finns bakom de tankar som presenterats i nämnda rapport. Ett antal personer från fyra av de nordiska länderna – Island var inte representerat – har alla upplevt att vi befinner oss i en ganska desperat situation. Det står klart när man studerar förhållandena i Västeuropa i dag – det gäller således även våra grannländer och oss själva. Ingen av oss skulle ha kommit på idén att göra ett så pass ingående studium av inkomstbildningsprocessen i våra länder som vi har gjort om vi inte hade sett framför oss ett alternativ till våra tankar som måste vara mycket värre för de "vanliga människorna", vilka Ulf Adelsonh står så nära.

Vad har ni egentligen för alternativ? När det gäller inkomstbildningen i Sverige – baserad framför allt på löneförhandlingar men också på företagens prispolitik, utvecklingen på aktiebörsen osv. – har vi kommit till insikt om att vi har oerhört svårt att bemästra den svåra balansgången. Sysselsättningen skall ju ligga på en mycket hög nivå. Men samtidigt är vi av konkurrensskäl piskade att hålla nere inflationen och kostnaderna.

Avvisar ni alla försök att genom förhandlingar med hjälp av de organisationer som finns i vårt land – låt oss kalla det hela sunt förnuft och solidaritet – nå fram till lösningar på detta svåra problem? Såvitt jag förstår blir då det enda alternativet för er att låta processen gå så långt att arbetslösheten blir regulatören för löner och priser. Då lyckas man. Det medger jag. Man får ju ned inflationen om man låter arbetslösheten öka. Men ge åtminstone någon beskrivning av vilket slags alternativ vi i Sverige skall arbeta oss fram till för att kunna uppnå de mål som vi, i varje fall ibland, är ense om i Sveriges riksdag.

Anf. 7 ULF ADELSONH (m):

Herr talman! Finansministern tar i alldeles oerhört mycket. Att ställa sådana frågor som han ställer är lika orimligt som att påstå att alla korporatörer i Sverige skulle vara fascister. Men det är ju inte det vi talar om. Vi kan väl ändå tala i rimliga termer. Det finns ingen anledning att känna sig så trängd. Jag tycker således att finansministern inte är riktigt så trängd ännu att han behöver ta till den typen av debatt. Frågeställningen kvarstår emellertid.

Ordföranden i TCO säger i klarspråk att "SAMAK-rapporten bygger på att den förhandlade inkomstpolitiken direkt baseras på ett socialdemokratiskt regeringsinnehav". Vidare säger han att en sådan ordning är helt orimlig för TCO.

Det gäller ju en sakfråga. Kjell-Olof Feldt behöver alltså inte gå tillbaka till tiden för andra världskriget för att besvara den frågan utan den kan besvaras med hänvisning till den just nu pågående avtalsrörelsen.

Björn Rosengren säger att det bästa vore om regeringen klart deklarerade att förslaget om förhandlad inkomstpolitik nu slutligt kan avföras från dagordningen. Men det gör inte Kjell-Olof Feldt. I själva verket angriper han oss som håller med en partipolitiskt obunden organisation och dess ordföran-

de och även många andra – även inom LO – som faktiskt har sagt samma sak, Kjell-Olof Feldt!

Alternativet är, som vi har sagt, att föra avtalsrörelsen. Nu pågår den, och ni har redan försuttit viktiga tillfällen. Bud har lagts fram, prestige är involverad och förväntningar har väckts. Därför har vi sagt att alternativet är att man med en stram utgiftspolitik ger utrymme för reallöneökningar, förbättrar detta utrymme genom marginalskattesänkningar och sedan säger till parterna att de förhandlar under ansvar. Jag tror nämligen, till skillnad från Kjell-Olof Feldt, att de fackliga organisationerna i Sverige besitter så mycket kunskap och så mycket ansvar, att om grunden lades i god tid före en avtalsrörelse, skulle de inse att de kan få låga reallönepåslag, utan att det behöver leda till arbetslöshet.

Det problem som vi nu brottas med i varje avtalsrörelse är att lönebuden trissas upp genom att vi i Sverige har de högsta marginalskatterna i den fria världen. Det har inte heller underlättat för de anställda att få reallöneökningar att de offentliga utgifterna samtidigt har blivit högre och högre, vilket har tagit bort den sista möjligheten till en reallöneökning. Därav turbulensen år efter år, därav så mycket lugnare avtalsrörelser i omvärlden, med stramare finans- och utgiftspolitik och lägre marginalskatter.

Om vi ville tala om detta i sak, utan väderkvarnar och utan orimliga anklagelser, skulle det vara värdefullt, men det förutsätter nog att Kjell-Olof Feldt inser att denna rapport icke kan utgöra grunden för ett samförstånd i Sverige.

Anf. 8 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Skälet till att vi har ställt frågor om denna rapport är naturligtvis att Sveriges finansminister är en av medförfattarna. Det är inte nog med det, utan även statsministerns talskrivare är en annan av medförfattarna till rapporten. Detta gör att den är intressant att diskutera, både när det gäller slutsatserna och när det gäller den bakomliggande analysen och de förutsättningar som finansministern utgår från.

Denna rapport visar mycket tydligt de skillnader som finns mellan socialistiska och icke-socialistiska partier, därför att den genomsyras av centralistiska och korporativistiska värderingar.

Nu frågar Kjell-Olof Feldt om det som beskrivs här är korporativism. Nej, det är naturligtvis inte korporativism i den mening som fascismen i Italien och nazismen i Tyskland på 1930-talet är det. Jag talade emellertid om korporativa tendenser, och de är alldeles uppenbara. Tanken är nämligen inte att regeringen skall lyssna på organisationerna och höra vad de har att säga, utan att regeringen skall skriva på avtal tillsammans med organisationerna. I utbyte mot att regeringen får inflytande över lönerna vill man ge parterna inflytande att bestämma mer över skatter, över sociala reformer och över mycket annat. I rapporten pläderas mycket öppet för en investeringspolitik och en prispolitik där politiker, regeringen, får ett ökat inflytande över vad som händer på marknaden.

Det var mot denna bakgrund som jag ställde mina frågor – hittills obesvarade – till finansministern.

Det är klart att förutsättningarna för den svenska demokratin skulle

förändras om regeringen på snart sagt alla områden träffade avtal med intresseorganisationer utanför parlamentet och sedan kom hit med ärendena och lät riksdagen bli litet av en expeditionsinstans, med utnyttjande av den majoritet som regeringen ofta kan förfoga över i parlamentet. Det skulle ändra riksdagens roll i den svenska demokratin på ett ganska dramatiskt sätt. Om det fördes jordbrukspolitik på alla områden, skulle situationen se väsentligt annorlunda ut i framtiden än vad vi har vant oss vid i Sverige och jämfört med den modell som vi från liberala utgångspunkter tycker är den rimliga.

Att man verkligen tänker sig någonting kvalitativt annorlunda framgår av att det i den rapport som Kjell-Olof Feldt är en av medförfattarna till sägs att de fackliga ledarna också skall få en ny roll. De skall inte bara delta i förhandlingar med regeringen, utan de skall också bli garanter gentemot medlemmarna för regeringens politik. Det är alltså de fackliga ledarna som skall få en alldeles speciell roll i förhållande till regeringen som de nu inte har.

Låt mig till sist bara påminna Kjell-Olof Feldt om de frågor som jag ställde. Nu har finansministern sex minuter på sig att besvara frågorna, och jag hoppas att han kan använda åtminstone några av de minuterna för att ge svar på dessa mycket väsentliga frågor.

Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill gärna ta fasta på den fråga Kjell-Olof Feldt ställde och återkomma till min egen fråga därefter.

Jag sade direkt i mitt första inlägg att den modell som presenteras har klara drag av korporativism. Men för den skull behöver man inte ta till sådana exemplifieringar som Kjell-Olof Feldt har gjort. Jag tycker i och för sig inte att det är oväsentligt med en debatt om lönebildningsprocessen. På den punkten kan den här rapporten vara ett bidrag. Men jag tycker som sagt att det förslag som har lagts fram har fel inriktning vid fel tidpunkt. Just kombinationen av fackliga och politiska representanter ger rapporten en speciell dignitet.

Jag skulle vilja återkomma till den fråga jag ställde, för den handlar just om huruvida det här systemet ens är möjligt att diskutera om man inte har helheten med. Som bekant är jordbruket ingen helhet i dagens Sverige. Därmed har jag svarat på den andra frågan.

Det är i det läget när man gör paket och system av förslagen och kommer hit till riksdagen och säger, ta det eller förkasta det, som man på ett grundläggande sätt begränsar den svenska riksdagens möjligheter oerhört mycket. Därmed har man naturligtvis också undergrävt den parlamentariska demokratin. Jag fick inget svar på frågan om detta syftar till helheten eller om man tror att man också i fortsättningen, med ett sådant här system, skall kunna gå fram med dellösningar.

Man kan naturligtvis, med hänvisning till det Bengt Westerberg tog upp om de fackliga ledarnas nya roll, gärna åberopa det uttalande som Stig Malm gjorde 1984. Han sade att han vid den tidpunkten var ense med det socialdemokratiska partiet men oense med regeringen. Uppgiftsfördelningen blir rätt intressant då fackliga ledare resonerar på det sättet. Nu skulle de alltså klavbindas på ett annat sätt och ges en klart specificerad uppgift.

Låt mig tillägga en sak som har förvånat mig något. Jag skall inte gräva i gamla debatter som Kjell-Olof Feldt och jag har haft, men under tiden som personalminister förvånade Kjell-Olof Feldt mig en gång. När jag föreslog att staten som arbetsgivare skulle sätta ett lönetak för höginkomsttagare på grund av den skattereform som vi hade kommit överens om, fick jag av Kjell-Olof Feldt, genom ett radioinslag, höra följande – han riktade sig både till mig och till Fälldin: Jag måste påminna både Fälldin och Johansson om att just i öststaterna är det staten som fastställer lönerna. Där finns det inga fria förhandlingar och inga fria fackorganisationer.

Kjell-Olof Feldt har visat en betydande flexibilitet i förhållande till det uttalandet.

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! För säkerhets skull skall jag börja med att besvara Bengt Westerbergs frågor, så att jag inte råkar i tidsnöd och inte hinner med det.

Hans första fråga var: Anser finansministern att prisbildningen på marknaden har beskrivits riktigt i rapporten? Svaret är ja. Hans andra fråga var: Anser finansministern att företagen ställer för höga krav på investeringar när det gäller avkastningen? Svaret är nej, inte vid dagens ränte- och inflationsnivå. För det tredje: Anser finansministern att jordbrukspolitikens regleringsmetod skall tillämpas på löneavtalen? Svaret är eftertryckligen nej. Jag tror inte att man kan lägga rapporten till grund för någonting sådant.

Ulf Adelson blir alltid lika arg när man tar honom på orden. Ulf Adelson sade uttryckligen, att om man använder denna inkomstpolitik, får man ett korporativistiskt samhälle. Jag måste fråga vad han menar med det. Man kan tänka sig att andra människor också tar honom på orden, att de tittar i uppslagsböckerna och får reda på hur ett sådant samhälle är konstruerat. Det betyder att man har avskaffat parlamentet och ersatt det med yrkeskårer och liknande som har tagit över alla politiska beslut. Nu vill Ulf Adelson inte längre stå för den beskrivningen, och det är väl bra, men han bör tänka sig för nästa gång. Då behöver man inte tala om att frågan skall diskuteras "utan orimliga anklagelser". Jag har inte anklagat Ulf Adelson för att vara vare sig nazist, fascist eller korporativist, men jag tyckte att han anklagade mig för det och därför ville jag ha reda på vad han menade.

Bengt Westerberg säger att om regeringen skriver på ett avtal har det nuvarande systemet satts ur funktion. Då vill jag säga att vi aldrig har beskrivit det så, att regeringen skall formalisera sina åtaganden genom avtal. Men den skall i varje fall bygga på någon allmän uppfattning om vart den ekonomiska politiken skall ta vägen. Bengt Westerberg måste väl ändå erkänna att hur än regeringen formulerar sin politik i samtal med andra parter, kan riksdagen underkänna alla förslag som regeringen lägger fram.

När jag lyssnar till Bengt Westerberg återvänder jag i tankarna till situationen på 1970-talet när folkpartiet ganska livligt deltog i de inrikespolitiska uppgörelser som då träffades, de s. k. Hagauppgörelserna. Jag kan erkänna att det finns en möjlighet att angripa våra funderingar, som tvivelsutan har en viss grund i verkligheten, nämligen att sådana här modeller inte fungerar. Det erkänner jag också i mitt svar på interpellationerna. Det är definitivt inte bevisat att vi kan lösa det oerhört svåra problemet låg inflation

med full sysselsättning genom att använda oss av förhandlingar om hur löner och annat skall sättas. Här kan man hävda att 1970-talets erfarenheter talar i annan riktning. Man ställer då frågan: Vilken modell är det som från liberala utgångspunkter skall användas? Jag har lyssnat mycket noga till vad som sagts om avtalsrörelsen, och jag upplever att vad alla kräver – från näringslivet, från de borgerliga partierna, från riksdagen – är att de stora fackliga organisationerna skall visa samhällsansvar, dvs. de skall inte utnyttja sitt marknadsläge, de skall inte utnyttja de möjligheter som faktiskt finns i dagens Sverige till att driva upp lönerna till en mycket hög nivå. Vi har god efterfrågan på arbetskraft, det är höga vinster i företagen, det råder inget som helst tvivel om, att om de fackliga organisationerna bortsåg från den samhällsfunktion de har, kunde de skapa en ny löneinflation i Sverige. Och vi är helt värnlösa mot detta.

Nu vänder vi oss till de fackliga ledarna – för det är till dem man skall vända sig – och säger att nu måste ni visa samhällsansvar, nu måste ni hålla igen och tala om för era medlemmar hur det hänger ihop, nämligen att det inte är bra ens för medlemmarna att få stora nominella löneyft, om det bara leder till inflation och arbetslöshet. Då vill jag fråga: Varför förkastar ni dessa fackliga ledares roll när vi beskriver den som den verkliga är?

Vad gäller rapporten vill jag inte påstå att den är det mest excellenta uttrycket för intellektuell verksamhet som har producerats i Norden under de senaste åren. Den kan säkert göras mycket bättre, och det finns säkert mycket i rapporten som kan kritiseras. Men på en punkt tycker jag att den är ovanligt hederlig. Den talar nämligen om hur saker och ting faktiskt fungerar, hur vi i land efter land arbetar med att försöka nå lösningar genom att använda oss av de organisationer och institutioner vi har. Vi vädjar till människors förnuft och säger: Utnyttja inte marknadskrafterna. Och vi från regering och riksdag lovar att vi inte skall utnyttja arbetslösheten som marknadskraft för att trycka ner lönerna.

I det läget tycker jag nog att det borde finnas skäl även för de borgerliga partierna i Sveriges riksdag att fundera ett tag till, innan de dömer ut den här modellen. Vi har ingen annan att anvisa – om det inte är så att ni menar att vi skall gå in i den allmänna europeiska strömmen och släppa målet för sysselsättningen, dvs. låta arbetslösheten växa. Då kommer den att kontrollera både löner och priser, det har den visat sig göra i andra länder. Men har vi inget alternativ tycker jag ändå att den här rapporten – mera begär jag inte i dag – kan bli föremål för debatt. Och det har den, herr talman, blivit i dag.

Anf. 11 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det är kanske riktigt att vi säger till de fackliga organisationerna att de skall visa samhällsansvar. Men det förutsätter naturligtvis att man lägger en bas som gör det möjligt.

När det gäller sysselsättningen skall vi vara på det klara med att vi i dag i Sverige tyvärr har högre arbetslöshet än vi tidigare haft under högkonjunktur. Det är en utveckling som pågått länge, att vi i varje ny högkonjunktur haft litet högre arbetslöshet än tidigare, och det är illavarslande.

Vi kan nu också konstatera att arbetslösheten faktiskt sjunker i de viktiga industriländerna. Om man gör rättvisande jämförelser, finner man att

skillnaderna mellan exempelvis Sverige och Västtyskland inte längre är så stora. De kan komma att krympa ännu mer med en västtysk inflation kanske runt 1 % och en svensk runt 4.

Jag har med intresse läst att finansministern i årets finansplan för första gången slår fast att utrymmet för reallöneökningar har ett direkt samband med statens och kommunernas utgifter. Därför blir jag naturligtvis förvånad när LO:s ordförande mitt i sitt vällovlige intresse att få ned inflationen ändå säger att det skall till nya bidrag, vilka ökar statens utgifter och minskar utrymmet för reallöneökningar.

Jag blir naturligtvis förvånad också över att LO:s ordförande – precis som de flesta debattörer – realiter går runt skattefrågan. Det finns verkligen ett alternativ till SAMAK-modellen, ett alternativ som också tillämpas ganska framgångsrikt i vissa andra stora industriländer, nämligen för det första den strama utgiftspolitik som vi från moderat håll med envetenhet har hävdad och som glädjande nog också finansministern talar om i finansplanen och för det andra – vilket alltså ingen talar för – att man gör någonting åt världens högsta marginalskatter, som driver upp inflationen och lönekraven utan att det blir någonting över i lönekuvertet.

Jag tror nämligen inte att man kan begära samhällsansvar av de fackliga organisationerna, om man med det menar att de år efter år skall acceptera reallönesänkningar, baserade på att riksdagen och kommunerna tar i anspråk det lilla utrymme som finns för offentliga utgifter och dessutom lägger sådana marginalskatter på vanliga svenska tjänstemän och jobbare att det blir omöjligt för dem att få någonting över. För vi den politiken tror jag faktiskt inte heller att det går att till de fackliga organisationerna år efter år säga: Visa samhällsansvar!

Jag tror vi har en gigantisk gemensam opinionsbildande uppgift framför oss, och jag har till min oförställda glädje konstaterat att vi där har med oss finansministern halvvägs – han talar om sambandet mellan möjligheterna till reallöneökningar och de offentliga utgifterna. Jag väntar på att finansministern skall ställa upp i den andra delen, nämligen när det gäller marginalskatternas betydelse för att dämpa löneökningarna och ändå få någonting över.

Anf. 12 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag är tacksam över att parallellen till jordbrukspolitiken i finansministerns svar var avsedd som ett skämt – det framgick inte helt tydligt av svaret. Jag är tillfreds med den precisering som nu har skett.

Jag är däremot litet förundrad över att finansministern tycker att den beskrivning av företagarnas beteende när det gäller investeringar som görs i SAMAK-rapporten inte har någon giltighet i dag. SAMAK-rapporten kom i oktober, och finansministern var då beredd att förordna nya institutioner, som skulle medge en politisk styrning av investeringarna därför att företagarna inte investerade tillräckligt utan ställde för stora lönsamhetskrav. I dag är så inte längre fallet. Detta visar kanske faran i att rusa ut med politiska lösningar för att förändra beteendet på marknaden – när det bara några månader efteråt kan konstateras att situationen ter sig helt annorlunda.

Svaret på min första fråga, om prisbildningen, innebär däremot att finansministern skjuter ett verkligt grundskott mot marknadsekonomin.

Prisbildningen är något av marknadsekonomens hjärta. Om man tror att det går till så på marknaden att företagen, de personer som ideligen pekas ut i SAMAK-rapporten, fritt sätter priserna, att konsumenterna är oförmögna att välja mellan alla de varor och tjänster som finns på marknaden och att de inte alls är känsliga för de priser som företagen sätter, då menar jag att man har underkänt hela denna grundläggande mekanism i marknadsekonomin. Och jag är litet förvånad över att Kjell-Olof Feldt, som i andra sammanhang brukar säga att han själv är marknadsekonom, är beredd att instämma i den grundläggande kritik som förekommer i SAMAK-rapporten på det här området.

Kjell-Olof Feldt frågar: Vad är den liberala modellen, det liberala svaret på SAMAK-rapporten? Vad gör man om man inte är beredd att satsa på en s. k. förhandlad inkomspolitik? Ja, den modellen bygger i mycket på den gamla svenska modellen, där man har en boskillnad mellan arbetsmarknadens parter och statsmakterna. Självfallet betyder de beslut statsmakterna fattar en hel del när det gäller förutsättningarna för förhandlingarna på arbetsmarknaden. Men man skall inte blanda ihop de här rollerna på det sätt som förutsätts i SAMAK-rapporten.

Vi skall återkomma om några dagar i vårt budgetalternativ och precisera hur vi tycker att den här modellen skall se ut. Men låt mig bara rubrikmässigt nämna några punkter:

Vi menar att en förutsättning är en mycket stram utgiftspolitik, som gör antiinflationspolitiken, prisstabiliseringspolitiken, trovärdig.

Det är viktigt att säga nej till skattehöjningar, att inflationsskydda skatteskalorna.

Staten måste som arbetsgivare uppträda tuffare i löneförhandlingarna än vad som har skett under de senaste åren.

Vi menar också att en mycket viktig ingrediens är en reformerad arbetslöshetsförsäkring, som innebär att arbetsmarknadens parter tar hänsyn till effekterna av avtalen på arbetsmarknaden medan man ännu sitter i förhandlingar.

Anf. 13 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag kan helt kort instämma i de punkter som vi har haft gemensamt under tidigare riksdagar och som Bengt Westerberg nämnde här. Det är den förutsättningsskapande ekonomiska politiken som måste ligga till grund för avtalsrörelserna.

Sedan handlar det naturligtvis också om relationerna mellan den politiska och den fackliga sfären. Jag nämnde tidigare att vi menar – och det har vi framhållit i svar till de fackliga organisationerna – att det skall vara fråga om likaberättigade och obundna parter som möts i fria förhandlingar, och att det skall finnas klara gränser mellan de förhandlande parternas ansvar och det politiska ansvaret för den ekonomiska politiken.

Vi noterar också – men det har inte Kjell-Olof Feldt kommenterat – att den modell som etablerades med löntagarfonderna och därefter förnyelsefonderna inte har lyckats åstadkomma de begränsningar i avtalsrörelserna som var avsedda, och i båda fallen har vi ju gått emot fonderna.

Det handlar givetvis också om att ge klara besked om sina kommande

planer under den tid som avtalen avses gälla. Det kan vara fråga om både skatter och andra ekonomiska ting av betydelse.

Jag tror att statsmakternas trovärdighet och möjligheter att driva en stabiliseringspolitik skulle öka om valperioderna förlängdes. Det kan tyckas att detta ligger något vid sidan om, men enligt vår uppfattning gör det inte det. Statsmakterna skall i god tid före förhandlingsstarten ange de samhälls-ekonomiska villkoren, och statsmakterna skall arbeta med realistiska inflationsmål. Inflation som är orsakad av händelser i utlandet måste ju hela folkhushållet bära. Statsmakterna måste med kraft och uthållighet bevisa att för stora löneökningar ej korrigeras genom devalveringar. Det är bra att det i finansplanen sägs klart ut att detta numera är en gemensam uppfattning. För att man skall komma bort från alla klausuler måste avtalen synkroniseras i tiden, heter det. Jag tycker att det är en av de bästa saker som hänt inför den nu aktuella avtalsrörelsen, att man lyckades med en synkronisering i tiden. Däremot har man inte lyckats stävja de här klausulerna, och där återstår alltså mycket att göra.

Till sist vill jag säga att vi har alla målsättningen låg inflation och hög sysselsättning. Men det finns naturligtvis anledning att föra debatten vidare om vilka modeller som skall väljas, och det har även dagens diskussion visat.

Anf. 14 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bengt Westerberg trodde att jag yttrade mig i skämtsamma ordalag om jordbrukspolitiken. Tyvärr – jordbrukspolitiken är ingenting att skämta om, Bengt Westerberg, så det skulle jag inte våga göra ens i denna lokal.

Men när jag funderar över vad vi har sagt i den här debatten, så är jag inte säker på att åsiktsskillnaderna i fråga om de reella förutsättningarna är så förfärligt stora, utom kanske på en punkt.

Såvitt jag förstår säger Ulf Adelsohn, Bengt Westerberg och Olof Johansson samtliga att den ekonomiska politiken måste läggas till rätta för att avtalen och lönebildningen skall få ett önskvärt innehåll. Vi talar om att hålla tillbaka skattehöjningar, enligt Bengt Westerberg. Jag håller med honom. Vi skall sänka marginalskatterna, säger Ulf Adelsohn. Jag har svårare att hålla med honom. Jag instämmer med alla tre talarna när de säger att vi måste hålla tillbaka den offentliga konsumtionen för att bereda utrymme, så att den privata konsumtionen kan öka under åren framöver i takt med stigande reallöner.

Så alla inser vi nog – och svenska folket inser nog också väldigt väl – att besluten i denna sal spelar den avgörande rollen för vilken standardutveckling medborgarna får under de kommande åren. Alla fackliga förtroendevalda inser att lönerörelserna, de hårda bataljerna, de svettiga nätterna osv. ändå inte leder till så särskilt mycket, om Sveriges regering och Sveriges riksdag bestämmer sig för någonting annat. Detta har ju genomsyrat den lönepolitiska debatten i Sverige de senaste 15 åren – det är skattepolitiken, den offentliga utgiftspolitiken som i grunden avgör om de arbetande människorna i Sverige skall få något utrymme för en höjd standard. Så har det varit och så kommer det att förbli.

Var skiljer vi oss då åt? Jo, jag tycker att jag insett detta framför allt när jag

lyssnat till Ulf Adelson. Han säger att lägger man bara allt till rätta med lägre skatter och lägre offentliga utgifter, så kommer också löneökningarna att bli låga. Men då bortser Ulf Adelson – och jag är rädd att detta gäller även Bengt Westerberg – från det förhållandet att löner sätts på en marknad. Jag skulle, herr talman, vara beredd att utropa mig till den ende riktige marknadsekonomen i den här församlingen, den ende som begriper att det är marknadsförhållandena, efterfrågan på arbetskraft och möjligheten att utnyttja vinstsituationen i företagen, som avgör vilka löner det blir. Det hjälper inte hur mycket Ulf Adelson står och lovar sänkta skatter – om det finns utrymme på marknaden för att höja lönerna. Man ställer fackföreningarna, de fackliga ledarna, inför en omöjlig situation, om man kräver att de skall underlåta att utnyttja marknadssituationen. Jag tycker att de skall få vara med och diskutera med regeringen i den här processen, hur vi skall lösa denna ganska omöjliga ekvation.

Sedan kommer vi till riksdagen, och då får ni här underkänna vad vi har kommit fram till tillsammans med de fackliga organisationerna. Så får riksdagen ta ansvar för vad som händer; vi är tillbaka i den liberala modellen, och alla är förhoppningsvis nöjda.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1985/86:83 om reglerna för beskattning av förmåner från släktingar

Anf. 15 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har – mot bakgrund av att det i pressen skulle ha uppgetts att en mor, som var inneboende hos sin son, beskattats för denna förmån – frågat mig *dels* mot vilka släktingar jag anser att en person bör ha rätt att utan skattekonsekvenser ge praktiskt uttryck för sin omtanke och tillgivenhet, *dels* om jag avser att med anledning av nämnda skatteärende vidta någon åtgärd.

Om någon låter en släkting utan ersättning få bo hos sig och få den omvårdnad som kan behövas, medför detta inte någon beskattning av den inneboende. Jag bortser då från att beskattning givetvis kan ske om fri bostad och kost erhålls som ersättning för arbete.

Såvitt framgår av kammarrättens dom i det mål som Gunnar Biörck torde syfta på var det där inte fråga om en sådan situation. Det synes över huvud taget inte ha varit fråga om ett inneboende. Modern hade givit bort sina andelar i en jordbruksfastighet men förbehållit sig en dispositionsrätt till bostadsbyggnaden. Något förenklat var frågan om modern eller de nya ägarna skulle beskattas för bostadsvärdet.

Jag finner ingen anledning att vidta någon åtgärd med anledning av skatteärendet i fråga.

Anf. 16 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Efter den tidigare, omfattande och principiellt viktiga debatten på högsta ekonomisk-politiska nivå har vi nu kommit till ett

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

Om avgifterna för sjukvårdande verksamhet

väsentligt stillsammare tankeutbyte mellan finansministern och en företrädare för det parlamentariska fotfolket.

Jag ber att få tacka Kjell-Olof Feldt för den utredning han förebragt i sitt svar, som inte alldeles oväntat visar att vad som står i tidningar inte alltid är alldeles riktigt. Å andra sidan är det ändå den vägen som en och annan frågeställning, som annars kanske inte hade blivit observerad, kan aktualiseras.

Vi har nu fått ett klart och distinkt besked att sammanhållning mellan generationerna också i boendet inte kommer att belastas med någon orättfärdig och orättmätig beskattning. Det är bra att detta blivit sagt och satt på papper. Det bör observeras och återges i taxeringsnämndernas handböcker. Jag begär för min del inte att finansministern själv skall vidta några åtgärder i saken. Frasen om "åtgärder" hör uppenbarligen till kammarkansliets formella rutiner, till den verkan det hava kan.

Med detta, herr talman, och med finansministerns benägna hjälp kanske detta tankeutbyte kan begränsas till det nu sagda.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellationerna 1985/86:94 och 99 om avgifterna för sjukvårdande verksamhet

Anf. 17 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Johnny Ahlqvist har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att tillförsäkra alla som bor i landet hälso- och sjukvård på lika villkor.

Margó Ingvardsson har frågat statsrådet Lindqvist om det enligt regeringens mening finns risk för negativa konsekvenser för distriktssköterskornas arbete som primärvårdens "yttersta tentakel" i och med att patientavgift införs och om han avser vidta någon åtgärd med anledning av att patientavgiften hos distriktssköterskor inte synes förenlig med principen om vård på lika villkor.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara även på Margó Ingvardssons interpellation.

Anledningen till frågan är att Stockholms läns landsting har beslutat att avgiftsbelägga distriktssköterskornas sjukvårdande verksamhet. Interpellanterna menar att införandet av avgiften innebär stor risk för att många människor drar sig i det längsta för att söka hjälp.

I regeringens proposition om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården (prop. 1984/85:181), som riksdagen har ställt sig bakom, har regeringen uttalat att den andel av kostnaderna för lika hälso- och sjukvård som finansieras genom direkta patientavgifter i samband med vårdbesök etc. måste hållas så låg, att den inte utgör hinder för behövlig vård. Detta är en välfärdspolitiskt central princip som vi måste slå vakt om. Exempelvis har den avgiftsfria mödra-barnhälsovården lett till stora hälsomässiga framgångar.

Enligt förordningen (1984:908) om vissa ersättningar till sjukvårdshuvud-

man från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring får en patientavgift tas ut av den försäkrade. Varje landsting beslutar självt om en avgift skall tas ut eller ej. I 11 § i samma förordning har regeringen dock bestämt att denna avgift ej får överstiga 25 kr. för en sjukvårdande behandling av annan än läkare, dvs. exempelvis en distriktssköterska.

Staten har således bl. a. mot bakgrund av en strävan att ingen av ekonomiska skäl skall behöva avstå från sjukvård satt ett tak för avgiften. För den som är i behov av mycket sjukvård och läkemedel finns också ett särskilt högkostnadsskydd. Enligt min mening bör dock staten inte ytterligare detaljreglera landstingens avgiftssättningar.

Jag avser därför inte att nu föreslå regeringen någon ytterligare åtgärd.

Anf. 18 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Jag vill först tacka socialministern för svaret på min interpellation. Tyvärr måste jag konstatera att svaret inte direkt är ägnat att skapa några förhoppningar hos människor som i dag hyser oro för det systemskifte som håller på att genomföras hos vissa borgerliga sjukvårdshuvudmän.

I min interpellation har jag tagit upp bl. a. frågan om vård på lika villkor, men också riskerna för att besluten kan innebära att den förebyggande vården kommer i farozonen. Jag kan ingenstans i kommentarerna från socialministern utläsa något svar på de frågor som jag har ställt, men jag kan väl förutsätta att socialministern inte kommer att godkänna vilka systemskiften som helst i landstingen. Jag hoppas att socialministern här i dag kommer att vidareutveckla sitt svar.

I hälso- och sjukvårdslagen anges målen för all hälso- och sjukvård, och där fastläggs att hela befolkningen skall ha tillgång till vård på lika villkor. För sjukvårdens huvudmän finns preciserade krav på att hälso- och sjukvården skall vara av god kvalitet och lättillgänglig, främja kontakten mellan patienter och vårdpersonal samt förebygga och ge trygghet.

I hälso- och sjukvårdsutredningen som föregick lagens tillkomst föreslogs att hälso- och sjukvården skall förebygga, uppsåra, utreda och behandla. Ordet "uppsåra" finns inte i lagtexten, eftersom det anses ingå i den förebyggande verksamheten. I lagens första paragraf står det inskrivet att syftet bl. a. är att förebygga, så nog kan man konstatera att den förebyggande verksamheten i lagen ges hög prioritet.

Lagen är en ramlag, som innebär att landsting eller motsvarande har den primära och övergripande uppgiften att handha hälso- och sjukvården. Med denna uppgift måste naturligtvis också följa ett ansvar för att följa lagens intentioner. Men även socialstyrelsen och regeringen har sitt ansvar – socialstyrelsen som tillsynsmyndighet och regeringen genom sin rätt att meddela föreskrifter för verksamhetens bedrivande.

Inför 1986 års budget fördes i ett landsting en debatt, där uppfinningsrikedomen var väldigt stor när det gällde finansieringen – speciellt med hjälp av nya avgifter. Man kan ifrågasätta om många av de förslag som ventileras i borgerligt styrda landsting över huvud taget överensstämmer med hälso- och sjukvårdslagens intentioner. Ett av dessa förslag är att avgiftsbelägga distriktssköterskornas verksamhet. Men också andra åtgärder har diskuterats.

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

Om avgifterna för sjukvårdande verksamhet

Fr. o. m. årsskiftet 1985-1986 skall det inom Stockholms läns landsting kosta 25 kr. att besöka distriktssköterskan. Detta beslut har fattats efter ett politiskt maktskifte i Stockholms läns landsting, där ett folkpartistiskt landstingsråd står i spetsen för den nya regimen.

När detta beslut blev känt uppstod en kraftig reaktion bland berörd personal och allmänhet. Denna reaktion kom inte enbart inom Stockholms läns landsting, utan reaktionen har varit likartad även i andra delar av landet.

Inte alla besök skall kosta pengar, säger man, utan uppsökande och förebyggande verksamhet skall vara avgiftsfri. Men hur fungerar distriktssköterskornas arbete praktiskt i dag, och i huvudsak vilka grupper av människor är det man arbetar med? Var går gränsen mellan sjukvårdande och förebyggande åtgärder?

I distriktssköterskornas uppgifter ingår bl. a. att sprida och ansvara för allmän hälsoupplýsning i förebyggande syfte samt att bedriva sjukvård. Dessa uppgifter fullgörs oftast i kombination. Det är ingen överdrift att säga att det kommer att vara mycket svårt att avgöra var gränsen går och att detta innebär risker för godtycke.

Verksamheten bedrivs i dag utifrån en helhetssyn, och det innebär en splittring och en försämring om man nu skall rycka ut de rent sjukvårdande uppgifterna och avgiftsbelägga dem.

Distriktssköterskan fungerar i dag som en samordnande person när det gäller uppsökande och förebyggande verksamhet. Det är inte lätt att skapa förtroende, om omvårdnaden ibland skall kosta pengar och nästa gång skall vara fri. Det nya systemet innebär i stället att det kommer att bli svårare att genomföra uppsökande och därmed förebyggande verksamhet.

De besök som i dag initieras av distriktssköterskan därför att hon vet att folk behöver hjälp går inte att genomföra om de är avgiftsbelagda – för det går väl inte att begära betalning för något som folk inte bitt om?

Detta kan innebära att avgiften får till följd att människor missköter sina krämpor, som då förvärras och blir svårare att bota. Följden blir dyrare behandling på institution och hårdare belastning på läkarsidan.

Vilka drabbar avgiften? Jo, i huvudsak de mest utsatta grupperna i samhället: pensionärer, barnfamiljer, handikappade och invandrare. För trots 15-kortet innebär det att man måste betala 750 kr. innan vården är fri. För dessa grupper kan det vara stora pengar.

Som jag sade inledningsvis fastläggs i lagen vård på lika villkor och förebyggande vård. Det är inte bara i denna lag man prioriterar den förebyggande verksamheten. Om jag inte missminner mig har det även kommit rekommendationer från Världshälsoorganisationen om vikten av detta.

Avslutningsvis vill jag därför ställa följande fråga: Om sjukvårdens huvudmän fattar beslut som innebär att den förebyggande sjukvården begränsas eller åsidosätts på grund av t. ex. kortsiktiga ekonomiska vinstintressen, är man då beredd från regeringens sida att meddela föreskrifter enligt lagen till skydd för enskilda eller beträffande verksamhetens bedrivande?

Anf. 19 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min andra fråga – den första frågan är obesvarad. Är det ett förbiseende, eller är det verkligen så att socialministern inte har någon som helst uppfattning om konsekvenserna av att man inför patientavgift hos distriktssjuksköterskorna? Att man i Stockholms län har infört den här avgiften är inte bara en angelägenhet för landstinget här i Stockholm. Diskussion om nya vårdavgifter pågår i flera landsting, och införandet av avgiften i Stockholm kan bli vägledande för landet i övrigt.

Regeringen har ett övergripande ansvar för landets hälso- och sjukvårdspolitik. Visserligen har vi genom ramlagstiftning avskaffat möjligheterna till central detaljreglering, men detta får inte innebära att regeringen uppgivet åser att sjukvårdshuvudmännen genom beslut i detaljfrågor spolierar uppsatta mål för sjukvårdspolitiken. Det minsta man kan begära, tycker jag, är att regeringen uttrycker en åsikt när så sker.

Införandet av avgifter hos distriktssköterska har enligt rapporter från olika mottagningar redan medfört en rad negativa effekter för distriktssköterskornas möjlighet att arbeta. Patientbesöken på mottagningarna har reducerats med mer än hälften, och patienter vägrar i hemmen att släppa in distriktssjuksköterskorna. Ja, på det här sättet får givetvis distriktssköterskorna bättre med tid för de nya administrativa uppgifter som ålagts dem. Vi vet att avgifter alltid fungerar som en spärr, vilket också är en av avsikterna med att införa olika avgifter. På så sätt uppfostrar vi människorna att tänka efter två gånger om det verkligen är nödvändigt att uppsöka sjukvården. Att jag har rätt i påståendena att avgifterna fungerar som en spärr och att detta också är avsikten med dem bekräftas i interpellationssvaret. Varför skulle annars socialministern framhålla att den avgiftsfria mödra- och barnhälsovården har lett till stora hälsomässiga framgångar? Vi vet att mödrahälsovården utnyttjas till hundra procent av de blivande mödrarna just därför att den är avgiftsfri.

I de riktlinjer för hälso- och sjukvårdspolitiken som det rått politisk enighet om har vi poängterat att människor i första hand skall vända sig till primärvården, på den nivå som sjukdomen kräver. Många har valt distriktssköterskan just därför att den vårdformen har varit fri från byråkrati och avgift. Sjukvården har kunnat förmedlas direkt antingen i hemmet eller på mottagningen. Distriktssjuksköterskan har också en viktig funktion i samarbetet med hemtjänsten, och den lär bli viktigare med tiden inom den slutna vården och det förebyggande hälsoarbetet. Avgifter och ökad byråkrati medför risk för att det här spolieras.

Så till min andra fråga, som gäller principen om vård på lika villkor. Riksdagen har nyligen beslutat att avskaffa de differentierade vårdavgifterna, bl. a. därför att de var ett avsteg från principen om vård på lika villkor. På samma sätt som det måste anses som ett avsteg från denna princip att man betalar direkt efter vilken inkomst man har, vilket var fallet med de differentierade vårdavgifterna, måste det vara ett avsteg att man får betala hos distriktssjuksköterskan beroende på i vilket län man råkar bo.

I hälso- och sjukvårdslagen står det inskrivet att principen om vård på lika villkor skall gälla oberoende av både inkomst och bostadsort. Någon gradering av dessa kriterier finns inte, och jag ber därför om en förklaring till

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

Om avgifterna för sjukvårdande verksamhet

skillnaden i synsätt på vad som är avsteg från principen om vård på lika villkor.

Anf. 20 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Vad jag har redogjort för i mitt svar är vilka regler som gäller. Vi har alltså en lagstiftning som ger landstingen en allmän rätt att ta ut vårdavgifter när det inte sägs något annat.

Den enhetliga patientavgift vi har infördes för läkarvård 1970 och för sjukvårdande behandling 1976. I princip har det alltså alltid funnits avgifter för den enskilde för både sjukvård och sjukvårdande behandling – före de här årtalen gällde nämligen andra bestämmelser.

Margó Ingvardsson säger i sitt inlägg att hon inte har fått svar på sin första fråga. Hon säger också att hon tycker att jag skall uttrycka en åsikt, och det skall jag göra.

Jag tycker att det är mycket tvivelaktigt att, som Stockholms läns landsting här har gjort, besluta om avgifter när det gäller besök hos distriktssjuksköterskor. Precis som Johnny Ahlqvist säger: Var går gränsen mellan förebyggande insatser och sjukvård? När jag säger i mitt svar att jag inte är beredd att föreslå regeringen någon ytterligare åtgärd, så gör jag det i den förvisningen att detta inte kommer att följas i något annat landsting, och jag är inte heller säker på att det beslut som Stockholms läns landsting har fattat kommer att bestå.

Jag har varit i kontakt med Landstingsförbundets ordförande, som till mig säger att det, såvitt han vet, inte finns några sådana planer i andra landsting. Det har gjorts en utredning i ett annat landsting, men i övrigt finns det inga planer på att använda den här paragrafen i förordningen till att avgiftsbelägga besök hos distriktssköterskor.

Herr talman! Därmed hoppas jag att jag har varit tydlig nog i de svar som har efterlysts.

Anf. 21 MARGÓ INGWARDSSON (vpk):

Herr talman! Socialministern har, helt korrekt, hänvisat till gällande regler och avstått från att uttrycka några åsikter i sitt interpellationssvar.

Socialministern säger att det alltid har funnits avgifter för sjukvårdande behandling, både innan och sedan avgifterna infördes 1970. Men det har icke tidigare funnits avgifter inom distriktssjuksköterskevården. Detta har varit ett område som av hävd, precis som barnhälsovården och mödrahälsovården, ansetts vara så viktigt i det förebyggande arbetet att det skulle vara avgiftsfritt.

När man skulle ändra litet inom systemet 1976, utfärdade Ländstingsförbundet 1975 rekommendationer till landstingen om att distriktssjuksköterskeverksamheten skulle hållas avgiftsfri när man bedömde inom vilka områden man skulle ta ut de 25 kronorna.

Det hade varit bra, tycker jag, om socialministern i svaret åtminstone hade hänvisat till Landstingsförbundets rekommendationer och instämt i dem.

Men jag är ändå glad att socialministern muntligen från talarstolen har uttryckt sina tvivel när det gäller dessa avgifter. Jag tror att det har betydelse för de diskussioner som pågår inom andra landsting. Jag hoppas också att det

får till följd att man i Stockholms läns landsting snarast river upp detta beslut, så att distriktssjuksköterskorna kan jobba efter de intentioner som vi har varit överens om när det gäller primärvården.

Jag vidhåller att avgift hos distriktssköterska strider mot principen om vård på lika villkor. Det innebär inte lika villkor över landet, om man måste betala, därför att man bor i Stockholms län, men får vård utan avgift i ett annat län – då är det olika villkor.

Anf. 22 JOHNNY AHLQVIST (s):

Herr talman! Jag vill säga till Gertrud Sigurdsen att jag inte tycker att det är bra att man bara uttrycker tvivel. Vad jag frågade om var om socialministern är beredd – om man fattar beslut i landstingen som direkt inskränker på den förebyggande vården – att gå in och meddela föreskrifter. Det var den fråga som jag ställde, och den fick jag inget svar på.

Avslutningsvis vill jag ta ett exempel på hur vanvettigt hela detta beslut om avgift på besök hos distriktssköterskorna egentligen är. Vi kan tänka oss en sjuk människa som befinner sig i slutskedet, har svåra smärtor och dagligen behöver få injektioner av smärtstillande medel. Den 25-krona som man har beslutat om i Stockholms läns landsting – hur mycket inkomster kommer den egentligen att ge länet? Jag tror inte att det blir ett enda öre. Detta visar hur vanvettigt beslutet är.

Anf. 23 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag tycker att jag har uttryckt mig klart beträffande möjligheten att ta ut avgift när det gäller besök hos distriktssköterskor.

Till Johnny Ahlqvist vill jag säga: Jag tror inte att några sjukvårdshuvudmän har planer på en sådan här ändring när det gäller de förebyggande insatserna. Om den situationen skulle uppstå får naturligtvis regeringen se på vilka åtgärder som behöver vidtas. Men jag tror alltså inte att någon sådan situation kommer att föreligga.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motion

1985/86:255 till konstitutionsutskottet

7 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna och skrivelsen

1985/86:79 Ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

1985/86:81 Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

1985/86:85 Ändring i sjölagen (1891:35 s. 1), m. m.

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 17 januari

1985/86:107 av *Per-Richard Molén* (m) till statsrådet Birgitta Dahl om energipolitiken:

Elkonsumtionen i Sverige ökar snabbt. Under november och december förra året tog vi all vår prima produktionskapacitet av el i anspråk. Kärnkraftverken kördes för fullt. Tack vare de regnrika sommar- och höstmånaderna 1985 kunde vi ta ut stora mängder el ur vår vattenkraft. Men detta räckte ändock inte till, utan vi var dessutom tvingade att utnyttja oljekondenskraftverken i Karlshamn och Stenungsund. Nu under januari har vi t. o. m. varit nödsakade att starta de dyra gasturbinerna för att kunna ge de svenska elkonsumenterna den el de efterfrågar. Alla avkopplingsbara elpannor är dessutom avstängda.

Under de senaste tre åren har elförbrukningen ökat med uppemot 10 % per år. Vi har redan nu nått den förbrukning vi utgick ifrån skulle vara aktuell för år 1990.

Passiva kan vi inte åse hur prognoserna slår fel. Vi kan sannolikt räkna med en internationell konjunkturuppgång under 1988 som med all kraft slår igenom under 1989. Detta ställer krav på elektricitet. Vi kan utgå ifrån att kärnkraftverket Ringhals 2 år 1989 har tagits ur drift för byte av dess ånggeneratorer. Risken är stor att vi också, efter ett par regnrika år, drabbas av torka. Sådana år kan vi förlora uppemot 10 TWh vattenkraft. De svenska elkonsumenterna kommer inte med någon större förtjusning att välkomna en elransonering, som blir alternativet om ingenting görs. Vem blir förtjust över att av sin kommun tvingas stänga av den direktverkande elvärmnen i sitt fritidshus? Vem skulle glädjas över att bli nödsakad att sänka sin innetemperatur till 18 grader eller byta ut sin elpatron eller elpanna till en olje-, kol- eller vedeldad anläggning?

Med anledning av den snabba ökningen av elförbrukningen vill jag ställa följande frågor till statsrådet Birgitta Dahl:

1. Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att möta den snabbt stigande efterfrågan på el?
2. Vilka energislag kan statsrådet tänkas ta i anspråk?
3. Är statsrådet villig att mot bakgrund av den uppkomna situationen ompröva sin avvecklingsstrategi för kärnkraften?

den 20 januari

1985/86:108 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till statsministern om företrädesrätten till information om regeringspropositioner m. m.:

Den 10 januari ställde jag en fråga till statsministern enligt följande: "Vid ett tidigare riksmöte hade jag förmånen att med statsministern få diskutera

den tidsmässiga diskrepansen mellan propositioners avlämnande till massmedia och till riksdagen. I år har budgeten publicerats dagen innan riksdagen mottagit den.

Är statsministern beredd att kommentera det inträffade?"

Bl. a. på grund av utrikes resa överlämnade statsministern till finansministern att besvara frågan, rimligtvis i tron att jag ville specifikt diskutera den då aktuella budgetläckan. Så var emellertid egentligen icke förhållandet. Även om en motsvarande olyckshändelse 1947 ledde till den dåvarande brittiske finansministern Hugh Daltons avgång avsåg jag icke att här ifrågasätta något liknande. Däremot fann jag det på konstitutionella grunder angeläget att ånyo med statsministern aktualisera frågan om företrädesrätten till information om regeringens förslag till riksdagen – om den tillkommer adressaten/riksdagen eller företrädare för massmedierna. Det är ju numera så med massmedierna att det inte längre tycks vara nog att vara först med nyheten om en inträffad händelse utan man vill kunna meddela nyheten redan innan den ifrågavarande händelsen inträffat.

Vår nya författning har givit riksdagen ställningen som den "första statsmakten". Det är inte alldeles invändningsfritt att riksdagen genom olika regeringars agerande sätts i efterhand i förhållande till massmedierna, så att vi i riksdagen i stället, åtminstone tidsmässigt, kommit att bli "tredje statsmakten". Det är därför inte uttryck för någon sidvördnad mot finansministern att jag dragit tillbaka min fråga och i stället valt att i interpellationens form till statsministern upprepa den fråga jag tidigare ställt – och då fick ett positivt svar på – om regeringen fortsättningsvis avser att jakta normal hövlighet mot riksdagen – även om detta skulle innebära att massmedierna finge lugna sig till dess regeringens budskap verkligen nått adressaten.

den 21 januari

1985/86:109 av *Rune Ångström* (fp) till industriministern om sysselsättningen vid Stensele Mekaniska Verkstad:

För Storumans kommun och för Västerbotten är det något av ett dråpslag att det finska företaget Rauma Repola beslutat att lägga ned tillverkningen av skogsmaskiner vid Stensele Mekaniska Verkstad.

205 anställda är uppsagda från sina anställningar vid företaget. I kommunikén från företaget sågs att detta skall vara behjälpligt vid anskaffningen av ersättningstillverkning till Stensele Mekaniska Verkstad.

Historiskt var Stensele Mekaniska Verkstad ett familjeägt företag fram till 1973, då det såldes till Kockum AB. Kockum uppgick sedan i Statsföretagskoncernen. 1984 sålde sedan Kockum/Statsföretag Stensele Mekaniska Verkstad till det finska företaget Rauma Repola. Det finska företaget hade vid tiden för förvärvet av Stensele Mekaniska Verkstad en egen tillverkning av skogsmaskiner. I den s. k. nisch där produkten från Stensele Mekaniska Verkstad arbetade ansågs dock dess nyss framtagna prototyper vara konkurrenser till det finska företagens egna produkter.

De nykonstruktioner – prototyper – som Stensele Mekaniska Verkstad tagit fram anses som mycket avancerade i teknisk mening och gäller främst en

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

*Meddelande
om frågor*

nykonstruktion av underrede och band. Någon produktion av de nya modellerna har dock inte skett sedan Rauma Repola övertog företaget. Många av de anställda är besvikna över detta och ser det som ett tecken på att Rauma Repolas köp av företaget bl. a. hade som syfte att bli av med en besvärlig konkurrent.

Det finns även andra tecken på att den finska koncern som förvärvade Stensele Mekaniska Verkstad från Kockum inte hade för avsikt att långsiktigt fortsätta tillverkningen av skogsmaskiner i Stensele. I varje fall fick inte produktionen i Stensele en sådan styrka inom koncernen att den skulle kunna överleva en konjunkturedgång.

Sysselsättningsläget i Storumans kommun är redan tidigare mycket ansträngt. Redan i dag står 589 personer eller 9,4 % av befolkningen i åldersgruppen 16–64 år utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Av dessa är 322 personer eller 6,2 % öppet arbetslösa. Förlusten av ytterligare 200 arbetstillfällen skall ses i detta dystra perspektiv.

Stensele Mekaniska Verkstads strategiska betydelse för sysselsättningen i denna region av inlandet står helt klar för alla, och vid försäljningen till Rauma Repola måste Kockum/Statsföretag rimligtvis ha tagit garantier från köparen att denne skulle uppehålla produktionen under viss tid.

Stensele Mekaniska Verkstad är ett företag som växt fram i en familj där uppfinnargenialitet och skicklig företagsamhet var förenade, och genom den höga teknologi som kännetecknat företagets produktion har företaget haft spridningseffekter på småföretagandet i inlandet.

Att Stensele Mekaniska Verkstad kan fortleva är en angelägenhet för hela Västerbottens län.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Finns några villkor för framtida drift och därmed trygghet för de anställda inskrivna i köpeavtalet mellan Rauma Repola och Kockum? I så fall, har dessa villkor uppfyllts?

Är regeringen beredd att ta det moraliska ansvaret för det tidigare Statsföretagsägda Stensele Mekaniska Verkstad och genom lämpligt stöd trygga den produktion av skogsmaskiner och andra verkstadsprodukter för skogsbruk som fortfarande kan ha en framtid på marknaden?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 17 januari

1985/86:329 av *Per-Richard Molén* (m) till civilministern om valen av oppositionspolitiker i kommunerna:

Den socialdemokratiska majoriteten i Sollefteå kommun har vid ett fullmäktigesammanträde i december 1985 till oppositionsråd röstat fram en borgerlig politiker, som inte har sitt eget partis stöd. Socialdemokraterna har

med ett sådant förfaringssätt avvikit från en allmänt tillämpad praxis. Skulle denna princip vinna gehör även i andra politiska församlingar är demokratin i fara.

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder i syfte att motverka att beslut liknande det i Sollefteå kan tas i andra kommuner framdeles?

den 20 januari

1985/86:330 av *Kerstin Ekman* (fp) till statsrådet Ingvar Carlsson om regeringens handläggning av visst vattenmål:

Med anledning av proposition 1985/86:3 om hushållning med naturresurser yrkades från folkpartiet att Gide älv uppströms Björnället skulle tillföras de älvsträckor som skulle skyddas och innefattas i 3 kap. 6 §. Bevarandevärdet av denna älv är betydande. Nämnas kan den utterstam som hotas vid utbyggnad och de stora myrområden som skulle dämmas över med negativa följder för kampen mot försurning.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Avser regeringen att utan att invänta riksdagens behandling av ovanstående proposition besluta i vattenmål gällande Skinnmuddsselet i Gide älv?

1985/86:331 av *Hadar Cars* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om åtgärder för att stödja Lesotho:

Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att stödja Lesotho mot den sydafrikanska rasistregimens blockad?

den 21 januari

1985/86:332 av *Sven Munke* (m) till justitieministern om snatteriavgifter:

För att skydda sig mot det alltmera utbredda snatteriet har vissa köpmän praktiserat att av ertappade snattare utkräva en avgift, vanligtvis 100 kr., för att inte göra polisanmälan. En rättschef vid justitiedepartementet har i en tidningsintervju slagit fast att förfarandet med snatteriavgifter är utpressning och därmed en kriminell handling. Har justitieministern för avsikt att fastställa det påståendet genom förslag om lagstiftning?

1985/86:333 av *Karl-Erik Svartberg* (s) till utrikesministern om internationella åtgärder mot Sydafrika:

Under det senaste året har befolkningen i Sydafrika intensifierat sitt motstånd mot apartheidregimen. Strejker, demonstrationer och andra massiva protestaktioner har ägt rum.

Detta har starkare än tidigare fäst världens uppmärksamhet på apartheidsystemets omänsklighet och på de brutala metoder som den sydafrikanska regimen använder för att förtrycka den svarta befolkningen.

Vid det nordiska utrikesministermötet i oktober 1985 antogs ett nordiskt handlingsprogram mot Sydafrika, som bl. a. innehåller vissa initiativ som

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

*Meddelande
om frågor*

man avser att ta inom ramen för Förenta nationerna.

Under den gångna hösten har Förenta nationerna hållit sin 40:e general-församling.

Mot denna bakgrund ber jag att få fråga utrikesministern:

Vilka gemensamma initiativ har de nordiska länderna tagit i Förenta nationerna och i övrigt för att få till stånd internationella åtgärder mot Sydafrika?

Hur bedömer regeringen resultatet hittills av dessa initiativ i förhållande till de mål som anges i det nordiska handlingsprogrammet?

1985/86:334 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till arbetsmarknadsministern om fördelningen av det regionala stödet:

Enligt uppgifter i pressen utgår det direkta regionala stödet för hela riket med 1 800 milj. kr. Av denna summa erhåller Malmöhus län 3 miljoner. Ungefär 10 % av landets arbetslösa finns i Malmöhus län.

Vad är bakgrunden till fördelningen av det regionala stödet?

1985/86:335 av *Leo Persson* (s) till industriministern om åtgärder för att rädda Särnasågen:

Målet för regionalpolitiken fastställdes av riksdagen i maj 1985. Målen angavs vara att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling i landets olika delar; att ge människor tillgång till arbete, service och god miljö oavsett var de bor i landet; att ta till vara glesbygdens utvecklingsmöjligheter.

Domänverkets beslut att lägga ned sågen i Särna strider enligt de här angivna målen mot riksdagens beslut.

Jag vill ställa följande fråga till industriministern:

Hur ser industriministern på denna problematik; tänker regeringen ingripa för att rädda Särnasågen och orten Särna?

1985/86:336 av *Karl-Gösta Svenson* (m) till jordbruksministern om samordningen av kanslifunktionen vid Malmöhus och Kristianstads läns skogsvårdsstyrelser:

Skogsstyrelsen har i en promemoria av den 10 januari 1986 aviserat vissa åtgärder för att få balans i skogsvårdsstyrelsens ekonomi. För att uppnå en effektivare och billigare organisation föreslås att kanslifunktionen vid Malmöhus och Kristianstads läns skogsvårdsstyrelser samordnas med huvudort i Kristianstad. Dessutom föreslås att det med den nybildade kanslifunktionen i Kristianstad sker en långtgående administrativ samordning med skogsvårdsstyrelsen i Blekinge län. Det är självklart att staten, liksom andra arbetsgivare, skall vara effektiv i sin förvaltning. Det innebär ibland att centralisering eller regionalisering av statlig verksamhet blir följden. Det är däremot inte alltid lika självklart att fastställa var en nybildad region skall ha sitt huvudsäte.

Med anledning härav får jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Vilka skäl ligger till grund för att välja Kristianstad som huvudort?

1985/86:337 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Bengt Lindqvist om SCB:s efterfrågeundersökning beträffande barnomsorgen:

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

*Meddelande
om frågor*

Från SCB har kommit ett brev till 100 000 föräldrar med förfrågan om behovet av och efterfrågan på kommunal barnomsorg. De föräldrar som önskar andra barnomsorgsformer för sina barn får inte samma möjlighet att ge till känna sina önskemål. Detta gör undersökningen värdelös vid framtida behovsbedömning.

Jag vill med anledning av det anförda fråga biträdande socialministern:

Vad är skälet till att SCB:s efterfrågeundersökning beträffande barnomsorgen inte är heltäckande, så att föräldrarna får möjlighet att ge till känna sina önskemål om kommunal, privat och annan alternativ barnomsorg samt om vårdnadsersättning och önskemål om att själva ta hand om sina små barn?

1985/86:338 av *Siw Persson* (fp) till statsrådet Anita Gradin om regeringens handläggning av ärenden om uppehållstillstånd:

Polackerna Stanislaw och Jan Grudzien, far och son, kom för 15 månader sedan till Sverige. Föräldrarna är skilda. Efter skilsmässan bodde Jan först hemma hos modern men for illa där och flyttade till fadern. Detta hände i Polen. På grund av faderns politiska intresse och engagemang flyttade båda till Sverige. Återvänder fadern till Polen väntar fängelse. För sonen blir det så att han skiljs från fadern och tas om hand av samhället. I och med att pappan straffas för att han lämnat landet blir Jan ett parallellfall till de två polska bröder som flydde från Polen.

Vilka är motiven till regeringens olika beslut i de olika fallen?

1985/86:339 av *Siw Persson* (fp) till socialministern om rätten till särskild föräldrapenning:

Det gäller en svensk medborgare – kvinna och gift med en dansk medborgare – som bor och skattar i Sverige men som arbetar i Danmark, en s. k. gränsgångare. Mannen får på grund av detta inte överlåta sin del av den s. k. särskilda föräldrapenningen. Hade kvinnan varit gift med en svensk medborgare som arbetar i Sverige hade det gått bra. Som ensamstående hade hon fått utnyttja hela föräldrapenningen. Mannen får inte heller själv utnyttja dagarna.

Hade kvinnan bott i t. ex. Malmö – hon bor i Helsingborg – hade hennes fall bedömts annorlunda av försäkringskassan, då ett liknande fall godkänts där.

Uppenbarligen fattar olika försäkringskassor olika beslut om hur samma lag skall tolkas för s. k. gränsgångare.

Avser socialministern att vidta åtgärder för att åstadkomma lika beslut?

1985/86:340 av *Ingvar Karlsson* i Bengtsfors (c) till finansministern om beräkningen av värdet av fri bostad vid fastställande av arbetsgivaravgift:

När en arbetsgivare upplåter fri bostad till en anställd jämkas i vissa fall värdet av förmånen efter bostadens standard. Arbetsgivaren får däremot

Prot. 1985/86:62
21 januari 1986

*Meddelande
om frågor*

erlägga full arbetsgivaravgift enligt riksskatteverkets fastställda regler. En bostadsförmån om två rum och kök vars värde av lokala skattemyndigheten jämkats till 370 kr. per månad för 1985 skall i fråga om arbetsgivaravgiften värdeberäknas efter riksskatteverkets schablon till 1 270 kr. per månad. All logik talar för att det värde som lokala skattemyndigheten satt på bostaden även bör gälla vid beräkning av arbetsgivaravgiften.

Ett konkret fall ligger för närvarande i regeringsrätten, där Dalslands Kanal AB besvärat sig över riksskatteverkets tillämpning.

Med anledning härav vill jag fråga finansministern:

Är regeringen beredd att vidta några åtgärder för att undanröja denna uppenbara orättvisa?

10 § Kammaren åtskildes kl. 16.28.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren